

Dünyada ve Türkiye’de kent ormancılığının ortaya çıkışı ve gelişimi

The emergence and development of urban forestry in the world and in Turkey

Murat KÖSE*

Bursa Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Bursa, Türkiye.

Sorumlu yazar:

Murat KÖSE

E-mail:

murat.kose@btu.edu.tr

Gönderim Tarihi:

05/10/2021

Kabul Tarihi:

01/11/2021

Bu makaleye atıf vermek için: Köse, M. 2021. Dünyada ve Türkiye’de kent ormancılığının ortaya çıkışı ve gelişimi. Ağaç ve Orman, 2(2), 62-71.

Özet

Bu çalışmada; kent ormancılığının ortaya çıkışı, Türkiye’deki kent ormanlarının yasal durumu, yönetimi, sorunları incelenmiş, sorunların çözümü için öneriler geliştirilmiştir. Böylece kent ormancılığı amaçları doğrultusunda kent ormanlarını planlanma ve yönetim ilkeleriyle uyumlu olarak kent ormanlarının kurulması sağlanarak, daha sonradan birçok problemin ve başarısız sonuçların ortaya çıkmasının önlenmesi amaçlanmıştır. Konuların incelenmesi ve değerlendirilmesinde kent ormancılığı ile ilgili her türlü literatürden, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) gibi kuruluşlar tarafından tutulan kayıtsal verilerden ve Orman Genel Müdürlüğü’nün (OGM) 2007’den beri düzenli olarak her yıl yayınladığı “Ormancılık İstatistikleri”nden faydalanılmıştır. Ülkemizde 2003 yılından itibaren ortaya konulan “kent ormanı” projesi ile hızlı bir şekilde birçok il veya ilçe merkezinde kent ormanları kurulmaya başlanmıştır. Ülkemizde kurulan kent ormanı sayısı 2016 yılında toplam 10.550,0 ha alanda 145 adete ulaşmış olup, 2019 yılında bu sayı 134’e düşmüştür. Ülkemizde 16 yıllık süreçte bu kadar fazla kent ormanının kurulmuş olmasının olumlu yanları olduğu kadar olumsuz tarafları da bulunmaktadır. Kent halkının rekreasyonel ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşam standardının yükseltilmesi kent ormanı kurmanın olumlu tarafı olarak değerlendirilebilir. Bu alanlarda doğal yapıya uymayan yapı ve tesislerin yapılması kent ormanı veya kent ormancılığı anlayışına ters düşmektedir. Diğer taraftan gelişmiş ülkelerin kent ormanı tanımları dikkate alındığında, OGM tarafından bir sahanın kent ormanı ilan edilerek “tanımlı kent ormanı” kurulmuş olması, bu sahanın diğer kent içi ve civarındaki orman mesire yerlerinden ve yeşil alanlardan ayrı tutulmasını sağlamamaktadır. Esasında kent içi veya civarında yer alan diğer orman mesire yerleri ve yeşil alanlar kent ormancılığına hizmet etmektedir ve kent ormanı kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent ormanı, kent ormancılığı, planlama ve yönetim, kentleşme, Türkiye

Abstract

In this study; The emergence of urban forestry, the legal situation, management and problems of urban forests in Turkey have been examined, and suggestions have been developed for the solution of the problems. Thus, it was aimed to prevent the emergence of many problems and unsuccessful results later by ensuring the establishment of urban forests in accordance with the planning and management principles of urban forests in line with the purposes of urban forestry. In the examination and evaluation of the subjects, all kinds of literature on urban forestry, the statistical data kept by institutions such as the Turkish Statistical Institute (TSI), and the "Forestry Statistics" published regularly by the General Directorate of Forestry (GDF) every year since 2007 were used. With the "urban forest" project put forward in our country since 2003, urban forests have started to be established in many provinces or district centers rapidly. The number of urban forests established in our country reached 145 in a total area of 10550.0 ha in 2016, and this number decreased to 134 in 2019. The fact that so many urban forests have been established in our country in 16 years has both positive and negative aspects. Meeting the recreational needs of the people of the urban and raising the standard of living can be considered as the positive side of establishing an urban forest. However, in such a short time, the establishment of too many urban forests without taking into account the principles of urban forest planning and management has brought along various negativities. The construction of buildings and facilities that do not comply with the natural structure in these areas contradicts the understanding of urban forestry. On the other hand, considering the urban forest definitions of developed countries, the fact that an area was declared an urban forest by the GDF and a "defined urban forest" was established does not ensure that this area is kept separate from other forest recreation areas and green areas in and around the urban. In fact, other forest recreation areas and green areas in or around the urban serve urban forestry and should be evaluated within the scope of urban forest.

Keywords: Urban forest, urban forestry, planning and management, urbanization, Turkey

1. Giriş

Dünya nüfusunun çoğunluğu artık şehirlerde ve kasabalarda yaşamaktadır. “Kentsel ortamlarda” yaşayan Dünyadaki insan nüfusu 1900’de yalnızca % 9’dur. Bu rakam 1980’de % 40’a, 2000’de % 50’ye yükseldi ve 2025’te % 60’ın üzerine çıkması beklenmektedir. (McIntyre vd., 2000; Konijnendijk vd., 2003). Dolayısıyla çoğu ülkede nüfusun çoğunluğunun yakın gelecekte büyük şehirlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir. Bu nedenle gittikçe kentleşen dünyada insanların daha iyi ortamlarda yaşamaları dikkate alınması gerekiyorsa, kentsel ortamların acil olarak incelenmesi gerekir (Botkin ve Beveridge, 1997). Çizelge 1’e göre yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızlı bir kentleşme sürecine girmiş olan Kuzey Amerika, Avrupa ve Okyanusya’da 21. Yüzyılın ilk yarısında her 10 kişiden 8’i veya 9’u kentlerde yaşıyor olacağı, bununla birlikte kentleşme hızının en yüksek oranda Afrika ve Asya’da gerçekleşeceği beklenmektedir (Véron, 2010).

Dünyada son 15 yılda önemli oranda tarım ve yabani alanlar kent halkının çeşitli kullanımları için dönüştürülmüştür ve bu dönüşüm oranı nüfus artış hızından çok daha fazla olmuştur (Cincotta ve Gorenflo, 2011). Sosyo-ekonomik, kültürel vb. koşullar nedeniyle gelişmiş ülkelerde çok daha önceden başlamış olan kırsaldan kentlere göç hareketi, Ülkemizde 1950’li yıllardan itibaren başlamış olup, özellikle 1980’li yıllardan itibaren hızlanmıştır (Kurdoğlu vd., 2011). Günümüzde ise nüfusun büyük bir bölümü (%90’ın üzeri) kentlerde yaşar hale gelmiştir (Köse, 2020). Özellikle 20. Yüzyılın başından itibaren teknoloji ve sanayideki hızlı gelişme toplum hayatını, kent halkının beklentilerini ve davranış biçimlerini de değiştirmiş ve çeşitlendirmiştir.

Mevcut yaşam ortamlarına kısa süre zarfında hem nüfus artışı, hem de kırsaldan kente olan göçler yoluyla eklenen nüfus, beraberinde birçok çevresel sorunu getirmiştir. Bu bağlamda orman alanlarındaki azalma ve biyolojik çeşitlilikteki azalma en önemli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunların hangi boyutta olduğu çeşitli kuruluşlarca yapılan çalışmalarla ortaya konulmaktadır. Örneğin, FAO’nun 2010 yılı orman kaynakları değerlendirmesine göre, dünyada 10 ülkede orman varlığı bulunmamakta, 54 ülkede ise orman alanı toplam yüzey alanının %10’undan daha azdır. Yine 1990’lı yıllarda her yıl ortalama 16 milyon hektar orman kaybı mevcut iken, son dönemde bu ortalama 8,3 milyon hektara inmekle birlikte, orman kaybı büyük oranlarda gerçekleşmeye devam etmektedir (FAO, 2010).

Hızlı nüfus artışı ve kırsaldan kentlere olan göçlerin sonucu ortaya çıkan bu tarım ve yabani alanlardaki arazi değişimi, özellikle yerleşim, transport vb. amaçlı insan kaynaklı kullanım alanlarının ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Ülkemizde olduğu gibi Dünyada hemen hemen her ülkede gerçekleşen arazi yapısındaki bu değişim çoğunlukla orman alanlarının ve yeşil alanların azalmasına veya zarar görmesine neden olmuştur. Aynı zamanda hızlı kentleşmenin ortaya çıkardığı çevre sorunları, kent halkının kent içi ve çevresindeki ormanlardan ve açık ve yeşil alanlardan beklentilerinin artmasına ve değişik boyutlar kazanmasına sebep olmuştur (Raundrup vd., 2005 ; Kennedy vd., 1998). Bu değişimler çoğunlukla ormanların sosyal boyutunu içine alan fonksiyonları (rekreasyon, estetik, sağlık, hava kalitesini düzenleme vb.) üzerinde yoğunlaşmış, hatta bazı yerlerde odun üretimi fonksiyonunun önüne geçmiştir (Kennedy vd., 1998). Dünya genelinde özellikle gelişmiş ülkelerdeki toplum yapısındaki bu değişimler, yeni ormancılık tiplerinin doğmasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda "kent ormanı" ve "kent ormancılığı" yeni ve önemli kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dolayısıyla yeşil alanlar, son yüzyılda şehir ve kent planlamasının önemli bir bileşeni haline gelmiştir (Ignatieva vd., 2011). Nitekim kent ormancılığı kent toplumları için çevresel, sosyo-kültürel vb. çoklu faydalar sağlayan, kentsel yeşil yapıların planlanması ve yönetimini optimize etmeyi amaçlayan bir dizi stratejik, disiplinler arası ve katılımcı yaklaşımlardan biri olarak görülmelidir (Randrup vd., 2005). Bu bağlamda Köse vd. (2021)’e göre, sürdürülebilirlik prensibini temel alan ve alanın kaynak değerlerinden azami ölçüde faydalanmayı sağlayacak bir işletmecilik için genel ve özel hedeflerin belirlenmesi, bu amaçla alan ve kent ormancılığı ile ilgili aşağıdaki verilerin elde edilmesi gerekir; (1) kent halkıyla ve uzmanlarla yapılan anketlere ilişkin istatistik analiz verileri, (2) uzman görüşleri, (3) SWOT Analizi sonuçları, (4) mekânsal alan çalışma sonuçları, (5) rekreasyonel potansiyel sentezi ile görsel ve ekolojik analiz sonuçları, (6) kent ormanları ile ilgili kanunlar ve yasal düzenlemeler, (7) konu ile ilgili yapılan bölgesel ve diğer planlar, (8) teknik alt yapı ve insan kaynakları, (9) paydaş görüşleri, (10) ulusal, bölgesel, yerel eylem planları, (11) kent ormanları yönetim politikasının oluşturulmasına yönelik hedefler. Böylece kentin tarihi, kültürü, dokusu, kent halkının sosyo- ekonomik yapısı vb. konularla ilgili doğru ve detaylı bilgilerin toplanması kent ormanlarının planlanması ve yönetiminde başarılı sonuçlar alınmasını sağlayacaktır.

Çizelge 1. Kıtalara Göre Kentleşme Oranı (Véron, 2010)

Bölge	1950 (%)	1975 (%)	2010 (%)	2030 (%)	2050 (%)
Dünya	29	37,2	50,5	59	68,7
Kuzey Amerika	63,9	73,8	82,1	86,7	90,1
Güney Amerika	42	61,2	79,6	84,9	88,8
Avrupa	50,5	65,6	72,8	78,4	84,3
Okyanusya	62	71,5	70,2	73,4	74,8
Afrika	14,7	25,4	40	49,9	61,6
Asya	16,8	25	42,2	52,9	64,6

Bu çalışmada gelişmiş ülkelerde ve Ülkemizde kent ormancılığı kavramının ele alınması, Dünyada ve Türkiye’de kent ormancılığının ortaya çıkışı, Türkiye’deki kent ormanları, Türkiye’de kent ormanlarının yasal durumu ve yönetimi, Ülkemizde kent ormancılığı ile ilgili ortaya çıkan sorunlar ve önerilerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Böylece kent ormancılığı amaçları doğrultusunda kent ormanlarını planlanma ve yönetim ilkeleriyle uyumlu olarak kent ormanlarının kurulması sağlanarak, daha sonradan birçok problemin ve başarısız sonuçların ortaya çıkmasının önlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda sözü edilen konular başlıklar halinde ele alınmış, incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Konuların incelenmesi ve değerlendirilmesinde kent ormancılığı ile ilgili her türlü literatürden, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) gibi kuruluşlar tarafından tutulan kayıtsal verilerden ve Orman Genel Müdürlüğü’nün (OGM) 2007’den itibaren sürekli olarak her yıl yayınladığı “Ormancılık İstatistikleri”nden (OGM, 2020; OGM, 2021) faydalanılmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın konusunu; kent ormancılığı kavramı, Dünyada ve Türkiye’de kent ormancılığının ortaya çıkışı, Türkiye’deki kent ormanları, Türkiye’de kent ormanlarının yasal durumu ve yönetimi oluşturmaktadır. Bu kapsamda kent ormanı/ormancılığı konusunda yazılan her türlü literatürden faydalanılmıştır. Ayrıca TÜİK gibi kuruluşlar tarafından tutulan kayıtsal verilerden yararlanılmıştır. Bunun yanında araştırmada kullanılan verilerin önemli bir kısmı OGM’nin 2007 başlangıç olmak üzere, her yıl düzenli olarak yayınladığı “Ormancılık İstatistikleri”nden alınmıştır (OGM, 2020; OGM, 2021). Bu veriler kullanılarak çeşitli çizelgeler oluşturulmuş, Türkiye’de kent ormanlarının yönetim şeması çizilmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır.

3. Bulgular

3.1 Kent ormanı ve kent ormancılığı kavramları

Çeşitli yazarlar tarafından kent ormanlarının konuları ve işlevlerine bağlı olarak yapılan tanımlamaları gözden geçirmek gerekirse; Grey ve Deneke (1986), kent ormancılığını “kent toplumunun psikolojik, sosyal ve ekonomik refahına sağladığı katkılardan dolayı ağaçların yönetilmesidir” şeklinde tanımlamışlardır. Aynı zamanda bu tanım FAO (Food and Agriculture Organization of United Nations) tarafından da kabul edilmektedir. Bununla birlikte genellikle kabul edilmiş ve yaygın olan tanım Miller’in (1997) tanımıdır. Buna göre Miller kent ormancılığını, “kent toplumuna sosyo-ekonomik, kültürel vb. çok boyutlu faydalar sağlayan, kent içi veya çevresindeki orman kaynaklarının planlanması, yönetimi, teknolojisi, bilimi ve sanatıdır” şeklinde tanımlamıştır. Bu doğrultuda Miller (1997) tarafından yapılan bu tanım, Helms’in ormancılık sözlüğünde yer alan ve IUFRO tarafından da benimsenen kent ormancılığı tanımı ile benzer bir nitelik taşıdığı anlaşılmaktadır (Konijnendick vd., 2003).

Günümüz dünyasında ülkeler arasında hangi tür alanların kent ormanı sayılacağı, yani ağaç ya da ormanın yaş, boy, kapalılık vb. bakımından ne tür özelliklere sahip olması

gerektiği konusunda tam bir fikir birliği oluşmamıştır. Dolayısıyla "kent ormanı" için yapılan tanımlar arasında benzerlikler olmasına karşın, her ülkede farklı tanımlar kabul edilmiştir. Söz gelimi Amerika’da bir yerin kent ormanı sayılabilmesi için, tek bir ağacın bulunması yeterli görülürken, Dünyanın farklı bölgelerinde alan büyüklüğü, ağaç yaşı ve boyu, kapalılık vb. özelliklere ilişkin kriterler geliştirilmiştir. Fikir birliği sağlanamamış diğer konular ise, kent ormanının kent içinde mi yoksa civarında mı olması gerektiğidir. Bazı ülkelerde kent ormanının kent içinde olması gerektiği savunulurken, bazı ülkelerde ise kent civarında veya kent dışında olması istenilmektedir (Sağlam, 2012). Örneğin Konijnendick (2003)’e göre kent ormanı ve kent ormancılığı tanımları: Finlandiya’da, “kent alanı içinde veya çevresinde yer alan, temel amacı ve fonksiyonu rekreasyon olan orman alanıdır”. Hollanda’da kent ormanı kavramı yerine “kent yeşili” ifadesi kullanılır ve kent içi yeşil alanların hepsini kapsar. Finlandiya, İsveç vb. kuzey Avrupa ülkelerinde ise genellikle geleneksel ormancılık çalışmaları öne çıkmıştır.

Ülkemizde yapılan yasal tanıma göre (05.03.2013 tarihli Mesire Yerleri Yönetmeliği), kent ormanlarının amaç ve fonksiyonlarının; halkın rekreasyon ihtiyacının karşılanması, çevresel ve sosyal faydalar sağlanması ile toplumun yaşam kalitesinin artırılması olduğu görülmektedir.

3.2 Dünyada kent ormancılığının ortaya çıkışı

Kent içi ve çevresinde ağaçların görsel ve işlevsel etkilerinin anlaşılması ve bunlardan faydalanılması antik çağlar kadar eskilere dayanmaktadır. Milattan önce Mısır’da binlerce kilometre uzaklıklardan taşınan ağaçların kentlere dikildiği ve yine milattan önce Theophrastus’un (MÖ 370-285) 500’e yakın bitkinin morfolojik özellikleri, ağaçların dikimi ve bakımı ile ilgili detaylı bilgiler verdiği tarihi yazıtlardan anlaşılmaktadır. Botanik ve hayvanat bahçeleri ile mezarlıklar gibi kentsel yeşil alanlardan insanlığın faydalanması çok eski çağlara dayanmaktadır. Nitekim halka açık park Kopenhag’da 1600, Paris’te 1635, Edinburgh botanik bahçesi 1670, Londra’daki Royal botanik bahçesi 1759, Dublin’deki hayvanat bahçesi 1821, Londra’daki ise 1826 yılında tesis edilerek kentsel yeşil alanlara katılmıştır (Anonim, 2018).

Kent ormancılığı son yıllarda kent yaşamında meydana gelen hızlı değişimlere paralel olarak gittikçe daha fazla önem kazanmıştır. Kent ormancılığının tarihsel gelişim süreci incelendiğinde, kent ormancılığı uygulamalarının uzun yıllara dayanan bir geçmişe sahip olduğu (Köse, 2020), ancak kent ormancılığı kavramının kent içi ve çevresindeki ormanların ve açık yeşil alanların planlanması ve yönetimi için yeni bir yaklaşım olarak 1960’lı yıllarda Kuzey Amerika’da ortaya çıktığı görülmektedir (Serin ve Gül, 2006; Köse, 2020). Bu yaklaşıma başlangıçta hem ormancuların hem de açık-yeşil alan uzmanlarının karşı çıkmış olmalarına rağmen, daha sonra söz konusu anlayış Kuzey Amerika’da kabul görerek 1970’de Amerika’da, ormancılık örgütü tarafından “Çevresel Ormancılık Çalışmaları” adıyla bir enstitü kurulmuştur (Konijnendick vd., 2003; Miller, 1996).

Kent ormancılığı kavramı ilk defa 1965 yılında Prof. Dr. John W. Andresen tarafından ormancılık literatürüne sokulmuş

olup, kent içi ve çevresindeki orman kaynakları ve açık-yeşil alanlardaki her türlü faaliyeti kapsamaktadır (Atay, 1988). Bu anlamda kentlerdeki çeşitli çevresel sorunların (hava kirliliği, gürültü, sıcaklık vb.) çözümü için orman kaynaklarının veya hangi türde ve formda ağaçların kullanılması gerektiği konusu da kent ormancılığı kapsamına girmektedir (Carter, 1995). Bu anlamda özellikle kent ormanlarının planlanması ve yönetilmesi ile ilgili sorunlar karşımıza çıkmaktadır.

Kent ormancılığı önceleri kentin peyzaj özelliklerinin geliştirilmesi, kent halkının yaşam standardının yükseltilmesi vb. konularla ilgilenirken, son zamanlarda hava kirliliği, gürültü, rekreasyon, iklim değişikliği vb. konularla daha yakından uğraşır hale gelmiştir (Carter, 1995). Dolayısıyla günümüzde hızlı nüfus artışı ve kentleşme beraberinde ormanların çeşitli fonksiyonlarından (rekreasyon, sağlık, estetik, su rejimini düzenleme, hava ve gürültü kirliliğini önleme vb.) en üst düzeyde faydalanma olanaklarını gündeme getirmiştir.

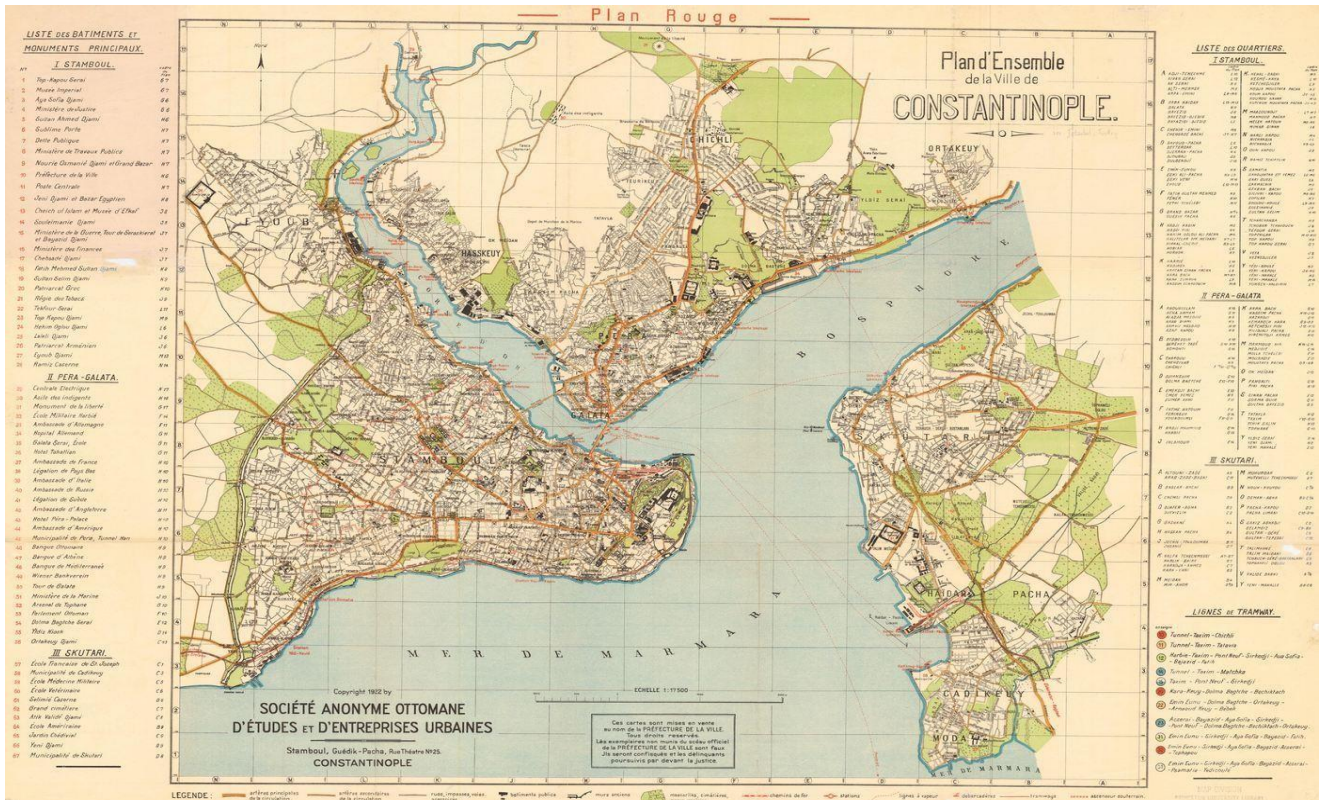
3.3 Türkiye’de kent ormancılığı ve kent ormanları

Anadolu toprakları üzerinde tarihsel süreç içerisinde birçok medeniyet hüküm sürmüştür ve yerleşim alanları kurulmuştur. Bu yerleşim alanlarından son 2000-2500 yıl öncesine ait olanlarının kalıntıları Türkiye’nin çeşitli yerlerinde görülebilmektedir. Eski çağlarda insanoğlu ağaçlardan barınma, ısınma, alet, gölgeleme, sembol, meyve, kutsal meta aracı gibi çeşitli şekillerde yararlandığı bilinmektedir. Günümüzde sanayi ve teknolojideki gelişmelerin yanında hızlı nüfus artışı ve kentleşme ağaçların önemini ve değerini

daha da artırmış, ağaçların ve ormanların soyut olan görsel ve işlevsel özellikleri ön plana çıkmıştır.

Kent ormanı ve kent ormancılığı kavramaları gelişmiş ülkelerde literatüre 1960’lardan sonra girmesine rağmen, ülkemizde 1980’lerden sonra girmiştir (Köse, 2020). Bununla birlikte ülkemizde kent ormancılığı ile ilgili çalışmaların Osmanlı döneminde başladığı görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu’nun yükselme döneminde (1450-1530) İstanbul’da kurulan korular kent ormancılığı konusunda önemli örneklerdir. Bu dönemde Ehrami servi, Fıstık çamı gibi egzotik türler ile; Atkestanesi, Salkım söğüt, Doğu mazısı gibi diğer türler İstanbul’un birçok yerine dikilmiştir.

Fatih Sultan Mehmet zamanında 1458’de Beykoz’da tesis edilmiş olan Tokad Bahçesi Boğaziçi’nin ilk bahçesidir. Evliya Çelebi Seyahatname’sinde, Fatih Sultan Mehmed’in 1458-1467 yılları arasında yeni kurduğu saray bahçelerine 20.000 Selvi, Çınar gibi çeşitli ağaç türlerini diktiğinden bahseder. Bunun yanında Kanuni Sultan Süleyman’ın 1562 tarihinde diktiği Serviler bugün anıtsal nitelik kazanmıştır (URL, 2021). Kent ormancılığı konusundaki asıl gelişmeler, XVII. yüzyılın sonlarında ve XVIII. yüzyılın başlarında (Lale devri) İstanbul’un çeşitli yerlerinde estetik ve rekreasyonel amaçlarla kurulan koruluklar ile köşk, saray ve kasırların bahçelerinde yapılan plantasyonların kurulması ile gerçekleşmiş olup, benzer çalışmalar diğer büyük Anadolu kentlerinde de kısmen uygulanmıştır (Uzun vd., 2007). Bu anlamda, Cumhuriyetin ilanından sonra Ankara’da Atatürk’ün talimatıyla kurulan “Atatürk Orman Çiftliği” başta olmak üzere, Ahır Dağı (Kahramanmaraş), Kocakır (Eskişehir), Meram (Konya), Florya (İstanbul) kent ormancılığı adına güzel örneklerdir (Dirik ve Ata, 2005).

Şekil 1. 1922 yılı İstanbul kent haritası (Anonim, 2011)

Çizelge 2: Türkiye’de kurulan kent ormanlarının bölge müdürlüğü, işletme müdürlüğü, il ve ilçe bazında yıllara göre dağılımı (OGM,2020)*

İşletme Müdürlüğü	İl	İlçe	Adı	Alanı (Ha)	Tarih (Yıl)	İşletme Müdürlüğü	İl	İlçe	Adı	Alanı (Ha)	Tarih (Yıl)
Osmaniye	Osmaniye	Osmaniye	Osmaniye Ş. O.	110,0	2004	A. Karahisar	A.Karahisar	Şuhut	25 A. Ş. Zafer K. O.	20,0	2010
Antalya	Antalya	Konyaaltı	Sarısu Ş. O.	27,6	2004	A. Karahisar	A.Karahisar	Emirdağ	Emirdağ Ş. O.	12,0	2010
Bursa	Bursa	Yıldırım	Bursa Ş. O.	60,0	2004	İstanbul	İstanbul	Sultangazi	Sultangazi M. S. Ş. O.	82,2	2010
Mersin	Mersin	Yenişehir	Emirler Ş. O.	111,1	2004	K. Maraş	K. Maraş	Merkez	Kahramanlar K. O.	100,1	2010
Muğla	Muğla	Ula	Muğla Ş. O.	262,8	2004	İzmit	Kocaeli	Kandıra	Kandıra Ş. O.	15,2	2010
Amasya	Amasya	Amasya	Amasya Ş. O.	47,6	2005	Diyarbakır	Diyarbakır	Merkez	Diyarbakır Ş. O.	84,6	2010
Kırıkkale	Kırıkkale	Merkez	Kırıkkale Ş. O.	40,0	2005	Mardin	Merkez	Merkez	Mardin Ş. O.	20,5	2010
Antalya	Antalya	Alanya	Alanya Ş. O.	78,3	2005	Rize	Rize	Güneysu	Rize Ş. O.	49,8	2010
Alanya	Antalya	Alanya	Alanya Ş. O.	75,4	2005	Bartın	Bartın	Bartın	Bartın K. O.	18,7	2010
Artvin	Artvin	Merkez	Artvin Ş. O.	38,3	2005	Tokat	Tokat	Tokat	Tokat Ş. O.	12,3	2011
Bolu	Bolu	Merkez	Bolu Ş. O.	125,0	2005	Kızılcahamam	Ankara	Kızılcahamam	Kızılcahamam Ş. O.	24,4	2011
Bilecik	Bilecik	Bilecik	Bilecik Ş. O.	53,1	2005	Kırşehir	Kırşehir	Merkez	Kırşehir Ş. O.	72,2	2011
Ardahan	Ardahan	Merkez	Ardahan Ş. O.	24,1	2005	Balıkesir	Balıkesir	Merkez	Balıkesir Ş. O.	15,0	2011
Eskişehir	Eskişehir	Odunpazarı	Eskişehir Ş. O.	300,0	2005	Gerede	Bolu	Gerede	Gerede Ş. O.	98,3	2011
Espiye	Giresun	Espiye	Espiye Ş. O.	8,7	2005	Düzce	Düzce	Merkez	Düzce Ş. O.	117,0	2011
Ordu	Ordu	Merkez	Ordu Ş. O.	41,2	2005	Yalova	Yalova	Termal	Termal Ş. O.	6,6	2011
Sütçüler	Isparta	Sütçüler	Sütçüler Ş. O.	10,0	2005	Uşak	Uşak	Uşak	Uşak Ş. O.	173,0	2011
Edirne	Edirne	Edirne	Edirne Ş. O.	21,0	2005	Uşak	Uşak	Uşak	A. Çamlığı K. O.	22,3	2011
İzmir	İzmir	Bornova	İzmir Ş. O.	117,0	2005	Tatvan	Bitlis	Güroymak	Güroymak Ş. O.	10,4	2011
Akhisar	Manisa	Akhisar	Akhisar Ş. O.	100,0	2005	Hakkari	Hakkari	Merkez	Hakkari Ş. O.	3,9	2011
G. Antep	G. Antep	Şehitkamil	Erikçe K. O.	105,1	2005	Erzurum	Erzurum	Palandöken	A. Gazı K. O.	60,6	2011
K. Maraş	K. Maraş	Merkez	Arslanbey K. O.	52,0	2005	A. Karahisar	A.Karahisar	Cay	Cay K. O.	4,3	2011
Kastamonu	Kastamonu	Merkez	Kastamonu Ş. O.	29,1	2005	A. Karahisar	A.Karahisar	Hocalar	Hocalar K. O.	5,8	2011
Kayseri	Kayseri	Melikgazi	Kıranardı Ş. O.	80,0	2005	Kanlıca	İstanbul	Maltepe	Maltepe Ş. O.	13,2	2011
Niğde	Niğde	Niğde	Atatürk Ş. O.	19,3	2005	Konya	Konya	Meram	Tavusbaba Ş. O.	63,6	2011
Konya	Konya	Meram	Konya Ş. O.	214,0	2005	İzmit	Kocaeli	Körfez	Ballıköy Ş. O.	36,0	2011
Konya	Konya	Akşehir	Akşehir Ş. O.	544,4	2005	Ankara	Ankara	Pursaklar	Hacıkadın Ş. O.	148,0	2012
Kütahya	Kütahya	Merkez	H. İ. Yılmaz Ş. O.	161,4	2005	Bilecik	Bilecik	Bozüyük	Bozüyük Ş. O.	55,6	2012
Adapazarı	Sakarya	Adapazarı	Sakarya Ş. O.	39,5	2005	Eğirdir	Isparta	Yalvaç	Yalvaç K. O.	46,8	2012
İzmit	Kocaeli	İzmit	Kocaeli Ş. O.	17,5	2005	İstanbul	İstanbul	Eyüp	İst. A.Y. U. A. Ş. O.	519,8	2012
Zonguldak	Zonguldak	Merkez	Zonguldak Ş. O.	193,0	2005	Kanlıca	İstanbul	Beykoz	Kanuni S. S. Ş. O.	847,5	2012
Karabük	Karabük	Merkez	Karabük Ş. O.	37,4	2005	Sinop	Sinop	Merkez	Bektaşoğlu	35,5	2012
Denizli	Denizli	Pamukkale	Çamlık Ş. O.	35,4	2006	Niksar	Tokat	Reşadiye	Reşadiye Ş. O.	20,0	2013
İğdir	İğdir	Merkez	İğdir Ş. O.	31,3	2006	Denizli	Denizli	Merkez	P. Ter. ve Sağ. Ş. O.	51,9	2013
Kanlıca	İstanbul	Kartal	Aydos Ş. O.	106,9	2006	Amasya	Amasya	Taşova	Taşova Ş. O.	9,3	2014
Adıyaman	Adıyaman	Merkez	Karadağ Ş. O.	130,6	2006	Ankara	Ankara	Sincan	Belören Ş. O.	36,1	2014
Gümüşhane	Gümüşhane	Gümüşhane	Gümüşhane Ş. O.	100,0	2006	Kanlıca	İstanbul	Çekmeköy	M. Yazıcıoğlu Ş. O.	5,5	2014
Safranbolu	Karabük	Safranbolu	Safranbolu K. O.	284,9	2006	Kanlıca	İstanbul	Çekmeköy	R. Demir Ş. O.	33,4	2014
Yalova	Yalova	Çınarcık	Yalova Ş. O.	8,0	2007	Kanlıca	İstanbul	Sancaktepe	Sancaktepe Ş. O.	105,6	2014
Denizli	Denizli	Denizli	Yenişehir Ş. O.	31,0	2007	Akhisar	Manisa	Soma	S. 13 Mayıs Ş. O.	7,9	2014
Eğirdir	Isparta	Eğirdir	Eğirdir K. O.	52,0	2007	Konya	Konya	Meram	Akyokuş Ş. O.	69,5	2014
Bucak	Burdur	Bucak	Oğuzhan Ş. O.	158,3	2007	İzmit	Kocaeli	Gebze	Gebze Ş. O.	96,3	2014
Kırklareli	Kırklareli	Merkez	Kırklareli Ş. O.	25,5	2007	Siirt	Siirt	Merkez	Siirt Ş. O.	16,8	2014
Manisa	Manisa	Manisa	Manisa Ş. O.	91,0	2007	Turhal	Tokat	Turhal	Turhal Ş. O.	32,2	2015
Konya	Konya	Meram	Meram Ş. O.	80,2	2007	Ankara	Ankara	Altındağ	Ş. Ö. Halisdemir Ş. O.	326,5	2015
Nazilli	Aydın	Karacasu	Karacasu Ş. O.	1,5	2007	Bursa	Bursa	Yıldırım	Cumalıkızık Ş. O.	17,5	2015
Niksar	Tokat	Niksar	Niksar Ş. O.	32,3	2008	Gazimemir	İzmir	Narlidere	N. Terapi Ş. O.	126,1	2015
Ankara	Ankara	Altındağ	Beşikkaya Ş. O.	23,55	2008	Antakya	Hatay	Kırıkhan	Kırıkhan Ş. O.	106,1	2015
Ünye	Ordu	Ünye	Ünye Ş. O.	38,9	2008	Konya	Konya	Meram	Altınapa Ş. O.	45,3	2015
Çorum	Çorum	Osmancık	Osmancık Ş. O.	26,0	2009	Karaman	Karaman	Merkez	Türk Dünyası Ş. O.	65,0	2015
Manavgat	Antalya	Manavgat	Türkbeleni Ş. O.	35,3	2009	Emet	Kütahya	Emet	Emet Ş. O.	162,7	2015
Erzincan	Erzincan	Merkez	Atatürk Ş. O.	58,4	2009	Tokat	Tokat	Artova	Artova Ş. O.	5,4	2016
Erzurum	Erzurum	Palandöken	Erzurum K. O.	34,0	2009	Antalya	Antalya	Aksu	Ş.K.B. Ömer H. Ş. O.	42,1	2016
Ünye	Ordu	Aybastı	Aybastı K. O.	8,2	2009	Denizli	Denizli	Pamukkale	Seyir T. Ş. O.	40,5	2016
Kanlıca	İstanbul	Tuzla	Tuzla Ş. O.	3,1	2009	Van	Van	Tuşba	Van Ş. O.	15,0	2016
Kanlıca	İstanbul	Ümraniye	Hekimbaşı Ş. O.	34,2	2009	Ağrı	Ağrı	Merkez	Ağrı Gazi Ş. O.	9,8	2016
Gördes	Manisa	Gördes	Kocamurtluk Ş. O.	25,0	2009	Kanlıca	İstanbul	Ümraniye	Ümraniye Ş. O.	27,4	2016
Demirci	Manisa	Kula	Kula Ş. O.	56,9	2009	Gazimemir	İzmir	Balçova	B. Terapi Ş. O.	180,2	2016
Ayancık	Sinop	Ayancık	Ayancık K. O.	10,0	2009	Antakya	Hatay	Yayladağı	Yayladağı Ş. O.	34,0	2016
Dalaman	Muğla	Dalaman	Dalaman Ş. O.	6,8	2009	Akseki	Antalya	Akseki	Akseki Ş. O.	44,2	2017
Aydın	Aydın	Koçarlı	A. Menderes Ş. O.	204,0	2009	Tekirdağ	Tekirdağ	Süleymanpaşa	Atatürk Ş. O.	28,6	2017
Bayburt	Bayburt	Bayburt	Bayburt Ş. O.	55,0	2009	Şanlıurfa	Şanlıurfa	Karaköprü	Şanlıurfa Ş. O.	105,9	2017
Ankara	Ankara	Keçiören	Kartaltepe Ş. O.	66,4	2010	Tekirdağ	Tekirdağ	Kapaklı	Kapaklı Ş. O.	125,0	2018
Bingöl	Bingöl	Merkez	Bingöl K. O.	16,9	2010	Keşan	Edirne	Keşan	Keşan Ş. O.	60,5	2019
Bitlis	Bitlis	Merkez	Bitlis Ş. O.	41,0	2010	Kırklareli	Kırklareli	Lüleburgaz	Lüleburgaz Ş. O.	97,4	2019
Malatya	Malatya	Merkez	Orduzu Ş. O.	23,6	2010	Batman	Batman	Gercüş	Gercüş Ş. O.	32,5	2019
Ağrı	Ağrı	Merkez	Ağrı K. O.	50,0	2010	Korkuteli	Antalya	Korkuteli	Seyirpark Ş. O.	44,5	2020
A. Karahisar	A. Karahisar	Merkez	A. Karahisar K. O.	107,7	2010	Yatağan	Muğla	Yatağan	Yatağan Ş. O.	13,0	2020

*Bu çizelge OGM,2020 verileri kullanılarak hazırlanmıştır; K.O.: Kent ormanı; Ş. O.: Şehir ormanı

Çizelge 3. Türkiye’de illere göre kent ormanları (OGM, 2021)

İl	Adet	Alan (Ha)
A. Karahisar	4	145,5
Ankara	5	600,5
Antalya	7	347,5
Aydın	2	205,5
Balıkesir	1	15,0
Bilecik	2	108,7
Bolu	2	223,3
Burdur	1	73,2
Bursa	2	77,5
Denizli	4	158,8
Düzce	1	117,0
Edirne	2	81,5
Eskişehir	1	300,0
Hatay	2	140,1
Isparta	3	108,9
İstanbul	11	1778,7
İzmir	3	423,3
Kahramanmaraş	2	152,1
Karaman	1	65,0
Kayseri	1	80,0
Kırıkkale	1	40,0
Kırklareli	2	122,9
Kırşehir	1	72,2
Kocaeli	4	165,0
Konya	6	980,8
Kütahya	2	324,1
Manisa	5	280,8
Mersin	1	111,1
Muğla	3	282,6
Niğde	1	19,3
Osmaniye	1	110,0
Sakarya	1	39,5
Tekirdağ	2	153,6
Uşak	2	195,3
Yalova	1	8,0
TÜRKİYE	134	10089,1

Kentleşmenin en yoğun biçimde yaşandığı kent olan İstanbul, aynı zamanda Türkiye'nin en kentleşmiş yaşam alanına sahiptir. Bu durum kentin 1922 yılında yapılan yerleşim haritası (Şekil 1) ile bugünkü ulaştığı sınırlar karşılaştırıldığında açıkça görülmektedir. Tarihler boyu Anadolu'nun gözdesi olan ve sürekli büyüyen bir kent olan İstanbul, Türkiye'de kent ormancılığı ile ilgili araştırma ve çalışmaların en çok yapıldığı yerleşim yeri olarak da bilinmektedir. Uzun (2007) tarafından yapılan bir çalışmada, günümüzdeki birçok korunun ve yol kenarı ağaçlandırmalarının yaklaşık 500 yıllık bir süreci kapsayan çalışmalar sonucu oluşturulan yeşil alanlar olduğu belirtilmektedir. Yapay yolla oluşturulmuş bu alanlarda birçok egzotik türün ağaçlandırma çalışmalarında kullanımıyla İstanbul, tür çeşitliliği açısından kontrollü olarak zenginleşmiştir.

Gelişmiş ülkelerde çok daha önceden başlamış olan kırsaldan kentlere göç hareketi sonucunda, Ülkemizde de nüfusun büyük bir çoğunluğu kentlerde yaşar hale gelmiştir. Kentleşme sonucu doğal alanlardan yapay alanlara olan geçiş ülkemizde kent yeşiline olan ilgi ve talebi artırmıştır. Bütün Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de insanlar için daha iyi sosyal ve ekonomik koşullar sunan kentler, kendine has bir

ekosisteme sahip olan, artık insanların içinde daha fazla zaman geçirdiği ve eskiye göre daha fazla yeşil alan talebinin olduğu mekanlar haline gelmiştir (Köse, 2020). Bu anlamda Türkiye’de Hazine adına ormanların mülkiyetini elinde bulunduran OGM, ormanlar üzerinde yönetim, planlama, işletme vb. her türlü hakka sahiptir.

Kent halkının ormanlardan beklentileri önceleri belediyelerin yönetiminde olan park bahçe vb. kent içi yeşil alanlardan karşılanırken, OGM son yıllarda kent halkının rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ormanlık alanlarda kent ormanları tesis etmeye başlamıştır. Kent halkının sosyo-ekonomik, kültürel vb. ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kent ormanlarının kurulması önemli ve gereklidir. Ancak kent ormanları kurulurken, kent ormancılığının planlama ve yönetim ilkelerinin dikkate alınması ve kent ormancılığı amacının dışına çıkılmaması önem taşımaktadır. Çizelge 2’de yıllara göre Türkiye’de orman işletme müdürlükleri, il ve ilçe bazında kurulan kent ormanları verilmektedir. Buna göre başlangıçta Osmaniye/Merkez, Antalya/Konyaaltı, Bursa/Yıldırım, Mersin/Yenişehir ve Muğla/Ula’da ilk (2004 yılı) kent ormanlarının kurulmuş olduğu görülmektedir. Son olarak da 2020 yılında Antalya/Korkuteli ve Muğla/Yatağan’da kent ormanları kurulmuştur.

Kent ormanlarının planlama ve yönetim ilkeleri ve kent ormancılığı amaçları hesaba katılmadan kısa sürede çok sayıda kent ormanlarının kurulması sonradan birçok sorunu beraberinde getirmekte ve birçoğunun kapatılmasına neden olmaktadır. Nitekim Çizelge 3’e göre 2020 yılı sonu itibariyle; Türkiye’deki 81 ilden 35’inde kent ormanı bulunmakta olup, kalan 46 ilde kent ormanı bulunmamaktadır. Çizelge 2 ve Çizelge 3 birlikte incelendiğinde; Artvin/Merkez 2006 yılında, Adıyaman/Merkez’de 2006 yılında, Amasya/Taşova’da 2014 yılında vb. 40 il veya ilçe merkezinde kent ormanları kurulmuş olmasına rağmen, bu kent ormanlarının çeşitli sebeplerle sonradan kapatılmış oldukları anlaşılmaktadır.

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de OGM tarafından kent ormancılığı çalışmalarına hız vermek amacıyla 2003 yılında “kent ormanı projesi” adında bir çalışma başlatmıştır. Bu uygulama ile birlikte Türkiye’de 2003-2020 yılları arasında toplam 10.089,0 ha alanda 134 kent ormanı kurulmuştur (OGM, 2021). Çizelge 4’de görüldüğü üzere Türkiye’de kent ormanlarının sayısı 2016 yılına kadar artış göstermiş (145 adet) olup, bu tarihten sonra düşmüştür. Bu durumun kent ormanlarının işletilmesi için yeterli kaynak ayrılmadığından işletmeye açılan kent ormanlarının bir kısmının kapatılmış olmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Ayrıca olaya kent ormanlarının planlanması, yönetimi ve kuruluş amaçlarının dikkate alınıp alınmadığı açısından bakılırsa; kapatılan kent ormanları ile ilgili olarak şehre mesafesi/konumu, büyüklüğü, kent içi koruluk/park/yeşil alan yoğunluğu, kentin tarihi, kent halkının sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ve eğilimleri, ihtiyaçları karşılayıp karşılayamaması, yönetimde karşılaşılabilecek sorunlar vb. konuların göz önünde bulundurulması gerekirdi. Bütün bu konularla ilgili her türlü bilgi ve belgenin toplanması, değerlendirilmesi ve buna göre bir yerde kent ormanının kurulup kurulmamasına karar verilmesi, kurulmasına karar verilen kent ormanlarının da

kent ormancılığı amaçlarına uygun olarak planlanması ve bunun uygulanması önem taşımaktadır.

Çizelge 4. Türkiye’de yıllara göre kent ormanları (OGM, 2021)

Yıl	Adet	Alan (Ha)
2003	1	140,0
2004	12	2299,2
2005	33	4839,7
2006	46	7730,6
2007	58	8679,2
2008	61	8762,2
2009	69	9056,7
2010	85	9962,5
2011	110	11230,5
2012	122	12720,0
2013	126	11867,4
2014	127	9946,0
2015	133	10315,0
2016	145	10550,0
2017	142	10444,0
2018	137	10361,0
2019	134	10199,0
2020	134	10089,0

3.4 Türkiye’de kent ormanlarının yasal durumu ve yönetimi

Ülkemizde “kent ormanı” kavramına ilk defa 24.03.2001 tarihli “AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı’nda” rastlanmaktadır. Bu programda “sosyal, kültürel ve çevresel nedenlerle doğal ormanlara olan sosyal baskının azaltılması amacıyla yeşil kuşak ve parklar şeklinde oluşturulacak kent ormanları ve hatıra ormanları kurulması özendirilecek ve yaygınlaştırılacaktır” ifadesi yer almaktadır. OGM 2003 yılında başlatmış olduğu “Kent Ormanı Projesi ile, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi son yıllarda Ülkemizde de gittikçe artan kent halkının açık-yeşil alanlara olan talebini karşılamayı hedeflemiştir. Bu proje kapsamında kent içinde, çevresinde veya yakınında bulunan yeşil alanların veya ormanlık alanların kent ormanı şeklinde tescil edilmesi ve bu şekilde düzenlenmesi amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda 2003 yılında uygulamaya konan bu proje çerçevesinde 2020 yılı sonuna kadar toplam 10.089,0 ha alanda 134 adet kent ormanı kurulmuştur (OGM, 2021). Ancak ne 6831 sayılı Orman Kanununda ne de diğer ilgili yasal düzenlemelerde kent ormanının tanımı ve kapsamı net bir şekilde belirtilmemiştir. Dolayısıyla kent ormanlarının planlanması, yönetimi, alan büyüklüğü, üzerindeki orman örtüsünün veya ağaçların özellikleri, alanın konumu vb. konularda tam ve net bir yanıt bulunmamaktadır (Coşkun ve Velioğlu, 2004).

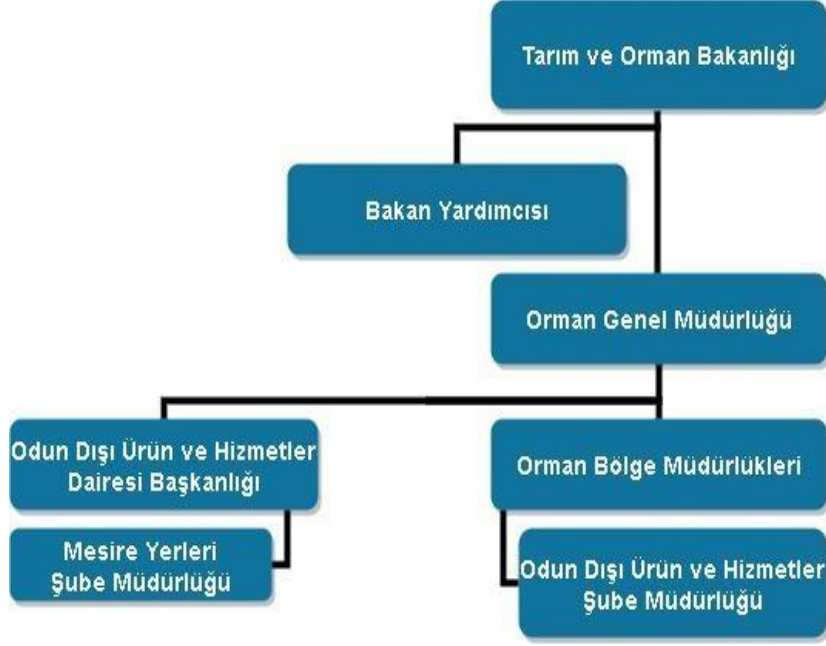
Yalnızca 6831 sayılı Orman Kanununun 25. maddesine istinaden 2006 yılında çıkarılan Mesire Yerleri Yönetmeliği’nin 4/f maddesinde orman içi mesire yerleri (A, B, C tipi orman içi mesire yerleri) ve kent ormanı (D tipi) kavramları ele alınmıştır. Söz konusu bu yönetmeliğe göre kent ormanlarının orman içi mesire yerleri kapsamında ele alındığı görülmektedir. Söz konusu yönetmeliğe göre kent ormanı kavramı ile ormanların daha fazla sosyo-kültürel boyutu üzerinde durulmakta, konum itibarıyla de yerleşim yerlerinin içinde veya civarında olması gerektiği

belirtilmektedir. Buna göre Mesire Yerleri Yönetmeliği’nde tanımlanan “kent ormanı” kavramı ile 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu çerçevesinde hazırlanan Milli Parklar Yönetmeliği’nde (madde 4/1) geçen “orman mesire yeri” kavramlarının benzer şekilde ifade edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Kurdoğlu vd. (2011)’e göre ise, mevcut yasal çerçevesinde sadece kamu kurumlarının değil, özel kişi ve kuruluşlarının da kent ormanı kurabileceği ve kent ormancılığı çalışmalarına katılabileceği ifade edilmektedir.

Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 2004-2023 dönemi için çıkarılıp uygulamaya konulan Ulusal Ormancılık Programı’nda kent ormanlarının yerleşim yerleri çevresinde kurulması ve geliştirilip yaygınlaştırılması gerektiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca kent ormancılığı ile ilgili planlama, yönetim, tesis, bakım vb. her türlü faaliyetlerin genellikle belediye, il özel idaresi vb. yerel yönetimlerce yapılmasının önemi vurgulanmaktadır (Anonim, 2004). Benzer şekilde Belediye Kanunu’nun (5393 Sayılı kanun) 14/a maddesine göre belediyelerin park, bahçe, yeşil alan, ağaçlandırma vb. yapma ve yaptırma görevleri bulunmaktadır (Salihoğlu, 2009). Bunlara ilaveten Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu’nun (4122 Sayılı kanun) 4/p maddesinde, belediyelerin belediye ormanı tesis etme, bakımını yapma, koruma, işletme vb. faaliyetleri yapma ve yaptırma görevlerinin bulunduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla ilgili mevzuat açısından olaya bakıldığında, belediyelerin kent ormanları, parklar, bahçeler vb. kent içindeki ve çevresindeki açık-yeşil alanlar konusunda her türlü faaliyetle ilgili oldukları görülmektedir. Oğuz (2004)’e göre, benzer biçimde kent ormanları ve açık-yeşil alanlar üzerinde Avrupa ülkelerinde de belediyelerin ağırlığı ve sorumluluğunun bulunduğu dikkat çekilmektedir.

Son olarak 05.03.2013 tarih ve 28578 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Mesire Yerleri Yönetmeliği”, 30.9.2006 tarihli ve 26305 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Mesire Yerleri Yönetmeliğini yürürlükten kaldırmıştır. Bu yönetmelikle birlikte kent ormanları 3.maddenin f bendinde “**D tipi Kent (Şehir) Ormanı**” şeklinde ifade edilmiş olup yapılan tanımda, ormanların özellikle sağlık, spor, estetik vb. sosyo-kültürel fonksiyonları, dinlenme, turistik özellikleri, çocukların ve gençlerin eğitimi için yapılması gerekli faaliyetler üzerinde durulmuştur.

Mevcut durumda kent ormanları Tarım ve Orman Bakanlığı Merkez Teşkilatı olarak Orman Genel Müdürlüğü (Bağlı Kuruluş), Odun Dışı Ürün ve Hizmetler Daire Başkanlığına bağlı Mesire Yerleri Şube Müdürlüğü’nün sorumluluğunda, taşra teşkilatı olarak ise Orman Bölge müdürlüklerine bağlı Odun Dışı Ürün ve Hizmetler Şube Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. Kent ormanlarının bağlı olduğu birim ve organizasyon şeması

4. Sonuçlar ve Öneriler

Dünyada olduğu gibi Ülkemizde de gerek teknolojiye gelişmeler, gerekse hızlı nüfus artışı ve kentleşmeye bağlı olarak, özellikle metropollerde yoğun iş temposu ve monotonlaşma insanların doğal alanlara ve özellikle ormanlık alanlara olan talebini artırmıştır. Artan bu talebi karşılamak amacıyla 2003 yılından itibaren ortaya konulan “kent ormanı” projesi ile hızlı bir şekilde birçok il veya ilçe merkezinde kent ormanları kurulmaya başlanmıştır. Ülkemizde kurulan kent ormanı sayısı 2016 yılında toplam 10.550,0 ha alanda 145 adete ulaşmış olup, 2019 yılında bu sayı 134’e düşmüştür. Dünyada ve Ülkemizde kent ormancılığı ile ilgili ortaya çıkan gelişmeler değerlendirildiğinde, kent ormancılığı kavramı “kent içi ve civarındaki ormanların ve yeşil alanların kent halkının sosyal, ekonomik, sağlık, kültürel, psikolojik vb. yönlere faydalanabilmeleri için kentin dokusu, tarihi, kültürü dikkate alınarak planlanması ve yönetilmesidir” şeklinde tanımlanabilir.

Ülkemizde 16 yıllık süreçte bu kadar fazla kent ormanının kurulmuş olmasının olumlu yanları olduğu kadar olumsuz tarafları da bulunmaktadır. Kent halkının rekreasyonel ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşam standardının yükseltilmesi kent ormanı kurmanın olumlu tarafı olarak değerlendirilebilir. Ancak bu kadar kısa sürede kent ormanı planlama ve yönetim ilkeleri dikkate alınmadan çok fazla kent ormanının kurulması çeşitli olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Sözelimi yeterli kaynak ayrılmadığından kurulmuş olan kent ormanlarından bir kısmı kapatılmak zorunda kalmış veya işletilememiştir. Ayrıca bu alanlarda doğal yapıya uymayan yapı ve tesislerin yapılması kent ormanı veya kent ormancılığı anlayışına ters düşmektedir. Aynı zamanda bu durum Anayasa’nın 169. Maddesine ve 6831 sayılı Orman Kanunu’na aykırılık oluşturmaktadır. Dolayısıyla kent ormanları kurulurken yörenin sosyo-kültürel özellikleri dikkate alınmalı, kent ormanları yörenin tarihi ve kültürel özelliklerini yansıtmalıdır. Kent ormanları toplumun

sosyo- ekonomik özellikler bakımından farklılık oluşturan kesimlerine hizmet edecek şekilde tesis edilmelidir. Ayrıca kent ormancılığı anlayışına uyacak şekilde doğal yapı korunmalıdır.

Diğer taraftan gelişmiş ülkelerin kent ormanı tanımları dikkate alındığında, OGM tarafından bir sahanın kent ormanı ilan edilerek, “tanımlı kent ormanı” kurmuş olması, bu sahanın diğer kent içi ve civarındaki orman mesire yerlerinden ve yeşil alanlardan ayrı tutulmasını sağlamamaktadır. Aslında orman içi veya civarında yer alan birçok orman parçası mesire yerleri ve yeşil alanlar kent ormancılığına hizmet etmektedir ve kent ormanı kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Konuya bu anlamda bakıldığında, Türkiye’de 46 ilde tanımlı kent ormanının olmayışı, bu illerde kent ormancılığına hizmet edebilecek kent içi ve civarında orman mesire yerleri, şehir parkları ve diğer yeşil alanların olmadığı anlamına gelmemektedir. Nitekim yürürlükteki mevzuata göre A, B, C tipi orman mesire yerlerini ve kent ormanlarını (D tipi) birbirinden ayıran kriterler net bir şekilde ortaya konulmamıştır.

Dolayısıyla kent içi ve civarındaki bütün orman mesire yerleri, şehir parkları, ağaçlık yeşil alanlar vb. hepsinin tanımı yürürlükteki mevzuata göre (mesire yerleri yönetmeliği) kent ormanı kapsamında yeniden ele alınmalı ve bu kapsamda değerlendirilmelidir. Ayrıca mesire yerleri yönetmeliğine göre A ve B tipi orman mesire yerleri Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’ne (DKMPGM) bağlı olarak işletilmekte, C tipi ve D tipi (kent ormanı) OGM tarafından kurulmakta ve işletilmektedir. Bu durum yönetimde çift başlılığa ve karışıklığa neden olmaktadır. Bu karışıklığı ortadan kaldırmak için bütün orman mesire yerlerinin (A, B, C tipi) ve kent ormanlarının (D tipi) planlanması, yönetilmesi, iş ve işlemlerinin takibi DKMPGM tarafından yapılması gerekir.

Ancak bunun için OGM ve DKMPGM’nin yetkili ve sorumlu olduğu alanların makro düzeyde planlanmış ve belirlenmiş

olması gerekir. Bunu sağlamak için de ormancılıkla ilgili bakanlığın merkez birimleri arasında ormancılık iş kolundan sorumlu olacak disiplinler arası (orman mühendisi, peyzaj mimarı, şehir plancısı, bölge plancısı, biyolog vb.) görev yapacak bir birimin (sözgelimi **stratejik planlama birimi**) kurulması gerekir. Bu doğrultuda bu birim öncelikle stratejik anlamda orman kaynakları planlaması ve orman kaynaklarının “işlevsel planlaması” konusunda çok aşamalı, çok sektörlü, çok ölçekli, çok disiplinli, çok boyutlu, çok işlevli, çok amaçlı, çok kriterli ve çok aktörlü çalışmalar yapması gerekir. Bu kapsamda bu birim problemlerin belirlenmesi, planlamaya yönelik veri ve bilgilerin toplanması, planlamaya yönelik kriterlerin ortaya konulması, bu kriterlere göre alternatif planlama modellerinin geliştirilmesi, seçilen en uygun planlama modelinin uygulanması şeklinde birbirine bağlantılı faaliyetleri yürütmesi gerekir. Bu şekilde bu birimin yapacağı makro düzeydeki planlamalar sayesinde ülkemiz ormanlık alanlarının üretim ormanı, korunan alan (milli parklar, tabiat parkları, muhafaza ormanları vb.), ağaçlandırma alanları, meralar vb. ayrılması, haritalanması, veri tabanlarının oluşturulması sağlanacaktır. Bu sayede OGM ve DKMPGM arasındaki yetki ve sorumluluk alanları da ortaya konulmuş olacak, yönetim ve uygulamadaki karışıklığın önüne geçilecektir.

Aynı zamanda bu **stratejik planlama biriminin** yapacağı makro düzeydeki planlama ile, amenajman heyetleri ve diğer planlama birimlerinin farklı amaçlarla yapacağı planlama çalışmalarının veya hatalarının önüne geçecektir. Yine bu birimin yapacağı orman kaynaklarının işlevsel planlaması, haritalanması, envanterinin çıkarılması ve depolanması vb. çalışmalar sayesinde Türkiye ormanlarının bir, beş, on yıllık periyotlarla izlenmesi, gözlem altına alınması ve değerlendirmesi yapılabilecektir.

Kaynaklar

- Anonim, 2004, Türkiye Ulusal Ormancılık Programı 2004-2023, s.34, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara.
- Anonim, 2011. 1922 yılı İstanbul kent haritası, ziyaret tarihi: 20.12.2019
<https://i.pinimg.com/originals/92/cc/fc/92ccfcf54ceff06a4dd757aa56ea9011.jpg>
- Anonim, 2018. Kent Ormancılığı, ziyaret tarihi:20.10.2020, <http://www.ktu.edu.tr/silvikultur-kentormanciligi>.
- Atay, İ., 1988, Kent Ormancılığı. İ.Ü. Yayın No:3512, Orman Fakültesi Yayın No: 393, İstanbul, s:160.
- Botkin, D.B., Beveridge, C.E., 1997. Cities as environments. *Urban Ecosystems* 1, 3–19.
- Carter, J., 1995, The Potential of Urban Forestry in Developing Countries, A Concept Paper, Roma, FAO, Cost Action E12, 1999. Research and Development in Urban Forestry in Europe, Country Reports, ISBN: 9282875784
- Cincotta, R and Gorenflo, L. J., 2011, Human Population: Its Influences on Biological Diversity, *Ecological Studies*, Vol. 214, pp. ISBN 978-3-642-16706-5.
- Coşkun, A., Velioğlu, N., 2004, Kent ormanı tanımı ve hukuksal boyutu, I. Ulusal Kent Ormancılığı Kongresi Bildirileri, s. 19-33, Ankara.
- Dirik, H., Ata, C., 2005, Kent ormancılığının kapsamı, yararları, planlanması ve teknik esasları, İ. Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 55, sayı 1, 1-14, İstanbul.
- FAO, 2010, The State of Forest Resources - a Regional Analysis, Global Forest Resources Assessment, ISBN 978-92-5-106750-5.
- Grey, W.G., Deneke, J.F., 1986, Urban Forestry. John Willey and Sons, Newyork.
- Ignatieva, M., Stewart, G.H., Colin, M., 2011. Planning and Design of Ecological Networks in Urban Areas. *Landscape and Ecological Engineering*, 7:17-25.
- Konijnendick, C., Sadio, S., Randrup, T.B., Schipperjin, J., 2003, Urban and peri-urban forestry for sustainable urban development, XII. World Forestry Congress, 21-28 September, Canada.
- Kennedy, B. P., Kawachi, I., and Glass, R., 1998, Income distribution, socio-economic status and self-rated health in the united states: multilevel analysis, *British Medical Journal*, 317, 917 - 921.
- Köse, M., 2020. Factors affecting the planning and management of urban forests: A case study of Istanbul, *Urban Forestry & Urban Greening*, Volume 54, October 2020, 126739.
- Köse, M., Kırca, S., Gürbey, A. P., Sağlam, S., Çınar H. S., Özdemir, E., Kul, A. A., Altıncekiç, T.H., Gümüş, C., 2021. A Model Proposal for Urban Forest Management Planning: A Case Study of Istanbul. *Environmental Engineering and Management Journal*, cilt.7, sa.20, ss.1173-1182, 2021.
- Kurdoğlu, O., Düzgüneş E., Kurdoğlu B. Ç., 2011, Kent ormanlarının kavramsal hukuksal ve çevresel boyutuyla değerlendirilmesi , *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 12 (1):72-85.
- McIntyre, N.E., Knowles-Ya'nez, K., Hope, D., 2000. Urban ecology as an interdisciplinary field: differences in the use of “urban” between the social and natural sciences. *Urban Ecosystems*, 4, 5–24.
- Miller, R.W., 1996, Urban Forestry, Planning and Managing Urban Greenspaces, Second Edition, ISBN 0-13-458522-4, Ohio State University, USA.
- Miller, R.W., 1997, Urban Forestry Planning and Managing Urban Greenspaces. Second Edition Prentice Hall, Upper Saddle River, Newjersey 07458.
- OGM, 2020. Ormancılık İstatistikleri 2019.rar, <https://www.ogm.gov.tr/ormanlarimiz/resmi-istatistikler>
- OGM, 2021. Ormancılık İstatistikleri 2020.rar, <https://www.ogm.gov.tr/e-kutuphane/resmi-istatistikler>
- Oğuz, D., 2004, Avrupa ülkelerinde kent ormancılığı araştırmaları, I. Ulusal Kent Ormancılığı Kongresi Bildirileri, Ankara.
- Raundrup, T.B., Konijnendijk, C., Dobbertin, M.K., Prüller, R. 2005, The Concept of Urban Forestry in Europe, *Urban Forests and Trees*, Türk Dil Kurumu, 2004, Resmi web sitesi, <http://www.tdk.gov.tr>
- Sağlam, S., 2012, İstanbul metropolündeki kent ormanlarının kullanım kriterlerinin belirlenmesi ve planlama esasları, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi
- Salihoğlu, E., 2009, Belediye Başkanları İçin Rehber, ISBN 978-975-295-986-6, Beta Basım, İstanbul.
- Serin, N. and Gül, A., 2006, 2006, Kent ormancılığı kavramı ve Isparta kent içi ölçeğinde irdelenmesi, *Turkish Journal of Forestry*, Seri: A, Sayı: 2, Yıl: 2006, ISSN: 1302-7085, Sayfa: 97-115

URL, 2021. İstanbul Bahçeleri, <https://istanbultarihi.ist/143-istanbul-bahceleri>

Uzun, A., 2007, İstanbul'da Kent Ormanları ve Yol Ağaçlarının Tarihsel Gelişimi ve Aktüel Durumu, Kent Ağaçları ve Süs Bitkilerinde Bakım ve Budama Esasları, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Basımevi, İstanbul

Uzun, A., Ekşi, M., Aktaş, Y., 2007, Kent ormanları ve gürültü kontrolü açısından önemi, Orman Kaynaklarının İşlevleri Kapsamında Darboğazlar, Çözüm Önerileri ve Öncelikler Sempozyumu Poster Bildiriler Kitabı, İstanbul.

Véron, J. 2010, «kentleşme» maddesi, *Dictionnaire de démographie et des sciences de lapoulation*, Armand Colin, Paris, s.489.